

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ УМІНЬ ДІАЛОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ПРЕДМЕТІВ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОГО ЦИКЛУ

О. Є. Васьківська, аспірант

Формування умінь діалогічного спілкування учнів ґрунтується на принципах демократизації та гуманізації суб'єктно-суб'єктного навчання, що полягає в здійсненні співпраці вчителя й учня задля досягнення освітньої мети, створення умов для творчого розвитку учнів і педагогів в атмосфері співтворчості; взаємозв'язку навчання, виховання й розвитку особистості, який орієнтований на забезпечення гармонійної реалізації основних загальноосвітніх функцій навчального предмета та формування успішної мовної особистості учня. Також реалізуються принципи особистісної орієнтації, соціокультурний і креативності навчання. Якщо йдеться про діалог як метод навчання, то тут ми реалізуємо принцип органічного поєднання навчання мови й мовлення як засобів мовленнєвої діяльності, змісту і форм її, що означає вивчення мови як засобу здобуття знань з інших галузей пізнання та досягнення основної освітньої мети.

Особливістю діалогічного мовлення є те, що воно відбувається зазвичай під час безпосереднього контакту учасників діалогу – світ однієї людини розкривається для іншої, відбувається взаємний обмін емоціями, інтересами, знаннями. Здатність до ведення діалогу зароджується у дитинстві та передбачає вміння виражати свою думку, розуміти співрозмовника, знаходити спільне чи, навпаки, відмінності, доповнювати одне одного, обґрунтовувати свою позицію, інформувати і переконувати, висловлювати емоційне ставлення до отриманої інформації.

Комунікативні цілі обумовили появу таких функціональних типів діалогів: діалогу-повідомлення інформації, діалогу-запиту інформації, діалогу-спонукання, діалогу-розпитування. Ці функціональні типи діалогу сукупно вимагають прояву загальних комунікативних умінь, пов'язаних з аналі-

зом та оцінкою особистих навчально-мовленневих ситуацій, а також уміння користуватися як вербальними, так і невербальними засобами спілкування.

Для того, щоб оволодіти умінням діалогічного спілкування, учням не достатньо навчитися запитувати та відповідати, адже потрібні специфічні вміння. Кожен зі співрозмовників має володіти достатнім запасом функціонально різноманітних реплік, які уможливають здатність вступати у спілкування, згортати його й поновлювати, вести свою стратегічну лінію у спілкуванні; враховувати зміни у складі учасників розмови; прогнозувати поведінку партнерів залежно від зміни ситуації тощо.

Старшокласники отримують завдання за ситуативною вправою для складання діалогів, де вони самі мають спочатку схарактеризувати мовленнєву ситуацію, а потім скласти діалог. Учитель обирає тему проблемного характеру (наприклад, «Чи завжди треба говорити правду»). Отже, залучаючись до діалогічного спілкування, учні знайомляться зі складовими мовленнєвої ситуації, вивчають правила культури мовлення та етики спілкування, засвоюють алгоритм створення діалогу дискусійного характеру.